

Aanbiedingsbrief bij Kadernota 2020

Tekorten sociaal domein

In het sociaal domein wordt op dit moment een tekort van circa 3,2 miljoen voorzien. In het voorstel van het college wordt een tekort van 2 miljoen binnen het sociaal domein zelf opgelost. Het college gelooft onverminderd in de ingezette transformatie in het sociaal domein, en daarom wordt ruim 1 miljoen uit de Algemene reserve gehaald.

De tekorten in het sociaal domein bestaan niet alleen in Stichtse Vecht. Samen met andere gemeenten en belangenorganisaties oefenen we al geruime tijd volop druk uit op het Rijk om gemeenten hierin financieel tegemoet te komen. Afgelopen maandag bracht de minister in zijn brief aan de Tweede Kamer het nieuws dat er meer financiële ruimte komt voor gemeenten op het gebied van jeugdzorg en ggz. Helaas heeft dit geen invloed op de tekorten zoals beschreven in de kadernota. Tegelijkertijd met deze verhoging wordt de algemene uitkering vanuit het Rijk namelijk lager. Deze complexe financiële materie wordt verder uitgewerkt in de meicirculaire. Deze wordt begin juni verwacht.

Deze aanbiedingsbrief heeft als doel om de ontwikkelingen in het sociaal domein, in het kort, in historisch perspectief te plaatsen. Hierbij worden de decentralisaties vanaf 2015 als startpunt genomen en wordt toegelicht hoe het genoemde tekort binnen het sociaal domein is ontstaan.

Decentralisaties

Vanaf 2015 zijn de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)-nieuw overgeheveld naar de gemeenten en is de Participatiewet ingevoerd. Dit staat bekend als de drie decentralisaties. De Jeugdwet, de Wmo-nieuw en de Participatiewet brachten naast taken ook geldstromen voor de gemeente met zich mee:

- De Participatiewet is grotendeels een voortzetting van de bestaande re-integratiewet en de Wet sociale werkvoorziening (Wsw).
- Voor de financiering van de drie decentralisaties ontvangen de gemeenten vanaf 2015 drie zogenoemde integratie-uitkeringen via het Gemeentefonds, aangevuld met de integratie-uitkering voor de 'Wmo-oud', die in 2007 is ingevoerd.
- Daarnaast ontvangt de gemeente de BUIG-uitkering (Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten).

Wij constateren (en hebben u daar al eerder over geïnformeerd in RIB 65 2018), dat:

- de transformatie landelijk en ook in Stichtse Vecht later en langzamer op gang komt. Dit is onder andere het gevolg van de complexiteit van de vraagstukken en de omstandigheid dat het vaak lastig is om veranderingen door te voeren. Daarnaast spelen onvoldoende gevoelde urgentie en tegengestelde belangen een rol;
- de preventieve maatregelen soms (nog) geen of weinig effect sorteren, of
- zij wél leiden tot verbetering van de kwaliteit van leven, maar niet tot (gewenste) financiële effecten;
- het preventieve beleid op de korte termijn tot (drie)dubbele lasten leidt; de bestaande (dure) trajecten lopen onverminderd door. Bovendien investeren we op dit moment in extra preventieve maatregelen ter voorkoming van toekomstige dure specialistische zorg. Tenslotte zien we - mede vanwege aanzuigende werking - ook nog eens een toename van het gebruik van de regelingen.

Ontwikkeling financiën

De financiering van de drie decentralisaties is gebaseerd op het objectief verdeelmodel. De overgang van de nieuwe taken naar de gemeenten ging gepaard met een door het Rijk direct doorgevoerde substantiële korting. De uitwerking van deze korting verschilt per gemeente als gevolg van het gehanteerde verdeelmodel. De motivering voor deze korting is dat gemeenten de taken efficiënter en effectiever kunnen uitvoeren. Bovendien zijn vanaf 2015 de integratie-uitkeringen, zoals aangekondigd, jaarlijks stap voor stap verlaagd.

Waarom is het geld besteed?

De Rijksbijdrage is verlaagd. Hiertegenover staat echter geen afname van het aantal verstrekkingen. Het aantal aanvragen/cliënten bij de Wmo neemt onder andere toe door de dubbele vergrijzing (dat wil zeggen méér ouderen die gemiddeld ook ouder worden en meer zorg nodig hebben). En ook bij de Jeugdzorg is sprake van een (landelijke) trend van toenemende zorgvraag. Daarbij zien wij ook nog een toename van relatief dure voorzieningen. Was in 2015 en 2016 nog sprake van overschotten (met name bij de Wmo-nieuw), vanaf 2017 ontstaan tekorten. De onderbestedingen en overschotten uit 2015 en 2016 zijn per saldo gestort in de hiervoor gevormde Risicoreserve Sociaal Domein óf voor andere voorzieningen en maatregelen aangewend.

Tekorten

Vanaf 2017 is sprake van tekorten op de lopende exploitatie.

Aan de batenkant worden de tekorten veroorzaakt door de verminderde Rijksbijdragen. Daarnaast beperken en doorkruisen interventies van het Rijk en jurisprudentie het decentrale beleid. Denk aan de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep over de huishoudelijke hulp of de mogelijke invoering van het abonnementstarief voor Wmo-voorzieningen. Aan de lastenkant worden de tekorten onder andere veroorzaakt door:

- een achterblijvende uitstroom van uitkeringsgerechtigden;
- de toegenomen maatschappelijke aandacht voor de schadelijke effecten van (langdurige) schuldenproblematiek en de inzet daarop;
- een toenemende vraag naar specialistische Jeugdzorg;
- de dubbele vergrijzing en toenemende vraag naar Wmo-voorzieningen;
- een toenemende uitnutting van contracten en verzilvering van toegekende indicaties;
- een hoogwaardig en kwalitatief goed voorzieningenniveau;
- de financiële effecten met betrekking tot het Werkbedrijf-Kansis, zoals ook eerder toegelicht in RIB #27 2019.

Gevolg

De eerste jaren is het exploitatieoverschot gestort in, of onttrokken aan de Risicoreserve Sociaal Domein, onder andere ten behoeve van bovenstaande bestemmingen. Inmiddels is de Risicoreserve ook gebruikt voor het opvangen van tekorten.

De ontwikkeling van de Risicoreserve Sociaal Domein noopt ons evenwel tot het maken van keuzes over de betaalbaarheid van het Sociaal Domein. Deze liggen thans aan u voor in de aangeboden Kadernota. Wij verwijzen u ook naar de bijgevoegde menukaart. Deze menukaart is het resultaat van een verkenningsproces wat heeft plaatsgevonden binnen het sociaal domein om de transformatie toekomstbestendig en zoveel mogelijk binnen het programmabudget vorm te geven.

Wij realiseren ons dat de voorgestelde maatregelen niet populair zijn en pijn doen. In onze overwegingen hebben wij uitdrukkelijk meegenomen dat de ingezette transformatie niet stil mag vallen. Stilstand leidt in dit geval zeker tot achteruitgang. Zoals in de Kadernota ook is aangegeven, onderschrijven wij de landelijke oproep om extra middelen. Wij zien dit evenwel niet als de énième, alomvattende oplossing.